

СПЕЦІАЛЬНІ СОЦІАЛЬНІ ТЕХНОЛОГІЇ ФОРМУВАННЯ СИСТЕМИ СОЦІАЛЬНОГО ЗАХИСТУ НАСЕЛЕННЯ

Замашкіна Ольга Дмитрівна

к.п.н., доцент

Ізмаїльський державний гуманітарний університет

м. Ізмаїл, Україна

Анотація: У статті розкрито значення застосування спеціальних соціальних технологій у формуванні соціального захисту населення. Визначено, що впровадження комплексної системи інституціональних перетворень сприятимуть удосконаленню загальної державної системи соціального захисту населення України.

Ключові слова: соціальні технології, соціальний захист, населення, соціальні послуги, комплекс заходів

В останні роки в Україні загострилися соціальні проблеми, які характеризуються зниженням рівня та якості життя широких верств населення. Сформована соціальна ситуація вимагає проведення комплексу заходів, спрямованих на вдосконалення соціальних відносин в суспільстві, підвищення соціального благополуччя людей. Діюча система управління соціального захисту населення виявилася не здатною оперативно реагувати на зміни життєвої ситуації. На сьогоднішній день така форма надання соціальної допомоги не ефективна, так як не може охопити все коло соціальних проблем: правових, економічних, психологічних, медико-соціальних, що виникають в нинішніх соціальних умовах перед окремою людиною або родиною. У зв'язку з цим, особливо актуально формування гнучкої системи управління в сфері соціального захисту населення [1, с. 71].

Виконання поставлених завдань Конституцією і законами реалізується, з

одного боку, через формування умов для поліпшення власних ресурсних можливостей людини, спрямованих на самозабезпечення, з іншого – через втілення конституційних прав і соціальних гарантій у сфері життєзабезпечення населення [2, с. 119].

Крім цього в рамках системного підходу відзначається диференціація структурних елементів соціального захисту:

1. Істотні диспропорції і викликані ними соціальні протиріччя між центром і регіонами стали наочними в процесі модернізації українського суспільства. Більшістю фахівців головним джерелом конфліктної ситуації в регіонах України визнається загострення соціально-економічних умов взаємин народів в останні десятиліття. Ринкова система, замість налагодження взаємодії, привела до роз'єднаності регіонів, до перекосу в економічній структурі. Поляризація економічного життя і відмінності в розміщенні продуктивних сил, нерівномірність соціального розвитку, значне розходження в доходах населення, безробіття, бідність і нерівність – є основною характеристикою регіонів [3, с. 25].

2. Об'єкти соціального захисту, які потребують соціального захисту (діти сироти, інваліди, діти-інваліди, діти з багатодітних сімей, безробітні, пенсіонери).

3. Суб'єкти соціального захисту - держава, регіональні органи законодавчої, виконавчої влади, місцеві служби соціального захисту, соціальні працівники.

Важливу роль в управлінні системою соціального захисту відіграють громадські організації, що піднімають не тільки проблеми соціального захисту, а й допомагають їх вирішити, представляючи інтереси конкретної соціальної групи: вносять пропозиції щодо поліпшення якості життя, привертають увагу органів місцевого самоврядування та органів державної влади до вирішення багатьох соціальних проблем. В даний час головним завданням у цій галузі є розробка концепції взаємодії органів соціального захисту населення та громадських організацій; на муніципальному рівні приймаються і діють

положення про взаємодію органів місцевого самоврядування з громадськими організаціями, які містять правові принципи, порядок, форми, механізми взаємодії, відповідальність сторін.

Важливим фактором позитивного суспільного розвитку України став інститут соціальної роботи, який перетворився в особливий і один з найбільш затребуваних видів діяльності держави і суспільства. Склалася система інститутів і установ, що виконують роль соціального захисту людей в їх адаптації, абілітації та реабілітації. Соціальна робота поступово набуває вигляду загальнонаціональної доктрини.

4. Сфери охорони здоров'я, освіти, доходів, соціального забезпечення - сфери соціального захисту.

5. Соціальні компенсації, соціальне забезпечення та індексації, соціальні гарантії, які поділяють на соціальне страхування та соціальну підтримку - інституційні елементи

6. Механізми (методи, форми); забезпечення (організаційне, правове, фінансово-економічне); інструментарій (програми, заходи) [4, с. 7].

У сучасному українському суспільстві продовжують падати доходи населення, зростає його розшарування, бідність; актуальною проблемою залишається безробіття (Комплексна оцінка бідності в Україні на регіонах, 2019), тому подолання наслідків наростання соціальної нерівності – найважливіше завдання соціальної держави, якою законодавчо є і позиціонує себе Україна. В рамках вирішення даного завдання функціонують органи соціального захисту, покликані забезпечити соціальні права і мінімальні гарантії в сферах соціального обслуговування, пенсійного забезпечення, матеріальної допомоги соціально вразливим групам населення (пенсіонерам, особам з обмеженими можливостями здоров'я, окремим категоріям сімей, дітям та молоді). Крім того, система соціального захисту має бути спрямована на забезпечення прозорості та доступності витрат бюджету всіх рівнів, за допомогою деталізації витрат на вирішення проблем конкретної людини [5, с. 338]. Таким чином, систему соціального захисту населення в контексті

соціального управління можна визначити як систему управління безпосередньо соціальною сферою суспільства і окремих її компонентів: соціального забезпечення, соціальної підтримки, соціального страхування.

Створення спеціальних соціальних технологій формування системи соціального захисту населення входить в число пріоритетних завдань діяльності установ і організацій, що працюють в сфері соціального обслуговування. Значна роль у створенні спеціальних соціальних технологій формування системи соціального захисту населення традиційно відводиться клієнтам системи соціального обслуговування. Сформована практика обслуговування - маркетинговий підхід, який визначає основну роль клієнта у формуванні платоспроможного попиту на товар або послугу, і, відповідно, в оцінці їх якості. Однак, безоплатний характер наданої соціальної послуги, безсумнівно, привносить свою специфіку в оцінку її якості і результатів отримання, що виставляється клієнтами [6, с. 61]. Говорячи про процес створення спеціальних соціальних технологій формування системи соціального захисту населення необхідно враховувати ще один важливий чинник – специфіку соціально-демографічних характеристик одержувачів соціально значущих послуг, що надаються даною галуззю: вік, соціальний статус, стан фізичного і душевного здоров'я клієнтів найчастіше стають тими перешкодами, які не дозволяють повноцінно задіяти одержувача послуг в процесі оцінки її якості та інших результатів роботи суб'єкта, який надає таку послугу (літні громадяни, які виступають в якості все більш значущого і численного об'єкта соціального обслуговування).

Найбільш актуальним даний постулат стає в ситуації формування, впровадження і розвитку нових видів соціальних технологій і послуг, що базуються на їх основі, коли оцінка результатів впровадження та якості послуги є необхідним елементом її розвитку.

Серед інноваційних спеціальних соціальних технологій формування системи соціального захисту населення останнім часом набули визнання наступні:

– Мережева система Інтернет (наприклад: сервери, програми, домени).

Інтернет-мережі сьогодні все глибше проникають як в повсякденні соціальні практики, охоплюючи сфери побуту і дозвілля, так і в області, пов'язані із здійсненням професійної діяльності, так як здатні позитивно змінювати умови і якість життя людей і впливати на соціальну сферу в цілому.

В інституціональному плані розвиток соціальної сфери (діяльність організацій, установ соціального обслуговування) пов'язаний з підтриманням гідного рівня життя населення, забезпеченням кожного члена суспільства послугами необхідного якості. Найважливішою метою реалізації соціальної політики є забезпечення умов для соціальної адаптації та інтеграції в суспільне життя громадян особливих категорій, похилого віку, розвиток ефективної системи подання соціальних послуг. За умови найшвидшого впровадження в державному секторі нових інформаційних технологій доступність соціальних послуг залежатиме не тільки від компетенцій професіоналів, якості їх роботи, розвитку інформаційної інфраструктури організацій і установ, а й від інформованості людей, від їх можливостей отримувати своєчасно дані про варіативності різних послуг і про умовах їх отримання. Інформаційні технології в системі соціального захисту дозволяють оптимізувати витрати часу фахівців на виконання їх обов'язків та забезпечують інформаційну доступність соціальних послуг для громадян. Поряд з офіційними ресурсами – сайтами відомств, управлінь і установ – все більшої популярності починають набувати мобільні додатки і соціальні мережі [7, с. 189-200].

Однак застосування нових інформаційних технологій часто пов'язане з низкою об'єктивних труднощів: обмежені інфраструктурні та технологічні можливості самих установ; брак знань і умінь фахівців, які здійснюють свою діяльність в цій системі; обмеженість у використанні сучасних технічних засобів, гаджетів (невміння ними користуватися, зважаючи на вік, та неможливість їх придбати).

Фахівцями однозначно визнано вплив нових інформаційних технологій

практично на всі соціальні процеси в українському суспільстві. Концептуальний розвиток галузі соціальної роботи в широкому своєму значенні тісно пов'язане з появою нових інформаційних сервісів в бюрократичному документообіг, безпосередній роботі з клієнтами, в інформуванні широкої громадськості і цільових аудиторій [8, с. 92]. Таким чином, віртуальна комунікація в цій професійній галузі не тільки починає займати своє місце в адмініструванні соціальних послуг та формуванні інформаційного контенту для підвищення доступності останніх, але і виступає інструментом підвищення якості соціального обслуговування населення.

Актуальною на сучасному етапі є комплексна програма спеціальних соціальних технологій формування системи соціального захисту населення, що включає:

- технологія регулювання питань безробіття та зайнятості населення;
- технологія стандартизації;
- кадрове забезпечення;
- залучення економічно активного працездатного населення з різних регіонів країни для вирішення завдань стратегії її соціально-економічного розвитку.

Комплексна програма повинна включати організаційні, фінансові, правові, інформаційні, кадрові, наукові та інші механізми та має бути розгорнута і конкретизована в цільових галузевих і регіональних програмах. В результаті практика нецільових заходів, фрагментарність будуть замінені комплексною, цілісною і стрункою системою. Необхідний комплекс заходів державного впливу на зниження впливу факторів дестабілізації й вразливості системи соціального захисту населення.

Це повинно знайти відображення в наступних вимогах до застосування спеціальних соціальних технологій формування системи соціального захисту населення:

- надання одночасної допомоги та соціальних послуг серед заходів з надання комплексної адресної соціальної допомоги нужденним, що мають

максимальну індивідуальну орієнтацію і враховують потреби конкретних осіб;

- відмовлення від виплати пільг певним категоріям населення, замінивши їх на адресну соціальну допомогу людям, які опинилися у важких життєвих ситуаціях, пов'язаних з економічними проблемами (втрата годувальника, безробіття, важке захворювання, тощо);

- активно реалізовувати соціальні програми виходу населення зі стану бідності за допомогою придбання постійної роботи, проходження навчання та курсів підвищення кваліфікації;

- заохочення з боку державної влади діяльності таких некомерційних організацій, індивідуальних підприємців, які надають спонсорську допомогу бідному населенню, представляючи йому робочі місця, разову підтримку;

- державна підтримка соціальних програм, що реалізуються в регіонах України, діяльності Фонду підтримки дітей, які опинилися у важкій життєвій ситуації, муніципальних соціальних проектів, які спрямовані на допомогу дітям з неблагополучних сімей, малозабезпеченим верствам населення;

- для посилення адресності програм соціальної допомоги громадянам необхідне введення індикаторного тесту (proxy means testing) на перевірку нужденності, який дасть можливість виявити рівень бідності населення на основі різних характеристик рівня життя (житлові умови, склад домогосподарства (пенсіонери, діти, особи з обмеженими можливостями здоров'я), майнове забезпечення);

- проведення регулярних соціологічних опитувань в режимі моніторингу одержувачів допомоги по адресним програмам для виявлення їх ефективності. Розвивати програми мікрофінансування, що відкривають можливість для населення почати свій власний бізнес, не маючи стартового капіталу;

- поряд з наданням адресної допомоги необхідно збільшити розміри мінімальних соціальних допомог, що виплачуються з комітету соціального страхування (допомога по народженню і догляду за дитиною, мінімальна

допомога по безробіттю з його щорічною індексацією, допомога по тимчасовій непрацездатності);

- допомогти людям, які не мають постійної роботи і місяця проживання інтегруватися в соціум за допомогою розробки певних заходів для соціальної підтримки даної категорії населення;

- створення системи обов'язкового страхування населення старших вікових груп, яка дозволить накопичити кошти на догляд і опіку, коли вони самі не зможуть себе обслуговувати. Подібна система активно практикується в західних країнах, завдяки якій робить життя літніх людей більш передбачуваною, стабільною і допомагає подолати страхи старості, безпорадності і самотності;

- введення значних пільг для пенсіонерів (особливо пенсіонерів за віком) в системі охорони здоров'я;

- збільшення розміру соціальної допомоги, що виплачуються на дітей до рівня, який буде сприяти реальному поліпшенню їхнього добробуту і дозволить задовольняти певні нагальні потреби [9, с. 33-37].

З усього вищесказаного випливає висновок, що зниження чисельності населення з вразливих верств населення, які потребують соціального захисту є пріоритетним напрямком державної політики сучасного українського суспільства і вимагають від держави здійснення комплексу інституціональних перетворень, що сприятимуть удосконаленню загальної державної системи соціального захисту населення України.

СПИСОК ЛІТЕРАТУРИ

1. Антропов В. 2015. Моделі соціального захисту в країнах ЄС. Світова економіка і міжнародні відносини. 2015. - № 11. - С. 70-77.

2. Болотіна Н.Б. Право соціального захисту: становлення і розвиток в Україні / Н. Б. Болотіна. – К. : Знання, 2005. – 381 с.

3. Ларіна Р.Р. 2015. Моделі соціальної політики: збірник наукових праць Донецької державної академії управління. «Державне регулювання

економічного розвитку». Т. IV. Вип. 29-й. Сер. «Державне управління». Донецьк, С. 23-30.

4. Лібанова Е. Бідність в Україні: визначення, критерії та показники. Україна: аспекти праці. - 2011. - № 6. - С. 4-10.

5. Синчук С. М. Щодо проблеми спеціальної працездатності у правовідносинах соціального забезпечення / С. М. Синчук // Правове регулювання відносин у сфері праці і соціального забезпечення: проблеми і перспективи розвитку: тези доповідей і наук. повідомлень учасників VI Міжнар. Наук.-практ. Конф. (м. Харків, 3–4 жовт. 2014 р.) / за ред. В. В. Жернакова. – Х.: Право, 2014. – С. 335–338.

6. Скуратівський В.А., Палій В.М. Основи соціальної політики: Навч. посібник. – Київ: МАУП. – 2002, 200 с.

7. Головаха Є.І. Готовність до соціального протесту: динаміка, регіональні особливості і чинники формування. Українське суспільство: десять років незалежності (соціологічний моніторинг та коментар науковців). К.: Інститут соціології НАНУ, 2011. - С.188-201.

8. Макаренко В.А. Сучасні теоретичні підходи до аналізу соціальної сфери міста. Соціологія міста: наукові проблеми та соціальні технології. Збірник наукових праць. Дніпропетровськ: ДНУ, 2011. - С.91-94.

9. Лопушняк Г.С. Інституційне забезпечення державної соціальної політики: теоретико-проблемні аспекти / Г. С. Лопушняк // Актуальні проблеми державного управління. - 2011. - № 2. - С. 31-38. - Режим доступу: http://nbuv.gov.ua/UJRN/apdy_2011_2_6